

Ljubisav Marković:

KRATEK TEČAJ POLITIČNE EKONOMIJE

Socialistični realizem

5. Narava sodobnih proizvajalnih sil

Samo na nekaterih točkah v tem okostju delujejo manjše ali večje skupine delavcev. Njihovo delo se vsebolj sestoji v tem, da spravljajo v gibanje veliko strojev, ki proizvajajo pod nadzorstvom spet drugih strojev — a delavci vstopajo v akcijo šele na kraju in spet s pomočjo strojev. Delo teh delavcev je postalo neposredno povezano na širokem področju, ves gospodarski mehanizem se spravlja v tek družbeno, ob hkratnem delovanju delavcev na raznih točkah — v centrali, livarni, na železnici in v mlekarni.

Vse države pa niso dosegle take ravni razvoja proizvajalnih sil. Mnoge so zaostale — pogosto zato, ker je njihovo bogastvo razvijalo gospodarstvo drugih, njihovih kolonialnih gospodarjev. Če torej opazujemo ves svet, tedaj je treba ob poudarjanju vseh teh odlik, o katerih smo govorili, dodati tudi naslednje: svetovno gospodarstvo je vsestransko povezal vse kraje na svetu na temelju mednarodne delitve dela. V tej povezanosti imajo nekateri kraji ugodnejši položaj, ker so visoko industrializirani, drugi pa trpe največjo bedo zaradi zaostalosti, služijo kot proizvajalci surovin in hrane za prve. Na primer — Azija in Afrika za Zahodno Evropo. Če hočemo dobiti sliko o sodobnih proizvajalnih silah, moramo upoštevati, da se nadaljuje proces industrializacije in povezovanja sveta. Poleg starih nastajajo tudi novi industrijski kraji na vseh kontinentih.

Svet torej razpolaga z močnimi proizvajalnimi silami na temelju visoke tehnike in velike strojne proizvodnje. To je v svoji osnovi pridobitev kapitalizma, njegove progresivne vloge. Vrste dogodkov dvajsetega stoletja, katerih izrazi so gospodarske krize, svetovne vojne in revolucije, pa kažejo najgloblja protislovja med temi zelo razvitimi proizvajalnimi silami in preživelimi kapitalističnimi proizvodnimi oboji.

Gospodarstvo take dežele kaže vsestransko povezanost na temelju strojne proizvodnje. V njem se je razrastlo povezano mehanično okostje — centrale,

daljnovodi, stroji za opravljanje dela, železniške proge in telefonsko-telegrafске linije. V tem okostju delajo ne samo na nekaterih točkah manjše ali večje skupine delavcev. Njihovo delo se vse bolj sestoji v tem, da spravljajo v pogon veliko strojev, ki proizvajajo spet pod nadzorstvom drugih strojev — delavci pa šele na koncu vstopajo v akcijo, in to spet s pomočjo strojev. Delo teh delavcev je postalo neposredno povezano na širokem področju; ves gospodarski mehanizem se giblje družbeno ob hkratnem delovanju delavcev na raznih točkah — v centrali, livarni, na železnici in mlekarni.

Vse dežele pa niso na tej ravni razvoja proizvajalnih sil. Nekatere izmed njih so zaostale — pogosto zato, ker je njihovo bogastvo razvijalo gospodarstvo drugih, njihovih kolonialnih gospodarjev. Če torej gledamo ves svet, tedaj ob poudarku vsem tem značilnostim, o katerih smo govorili, lahko dodamo tudi naslednje: svetovno gospodarstvo je vsestransko povezal vse kraje na svetu na temelju mednarodne delitve dela; nekatere pokrajine so v tej zvezi v privilegiranim položaju, ker so visoko industrializirane; druge pa trpijo zaradi zaostalosti največje siromaštvo, služijo le kot proizvajalci surovin in hrane za druge. Na primer, Azija in Afrika za zahodno Evropo.

Če si hočemo ustvariti sliko o sodobnih proizvajalnih silah, moramo vedeti, da se proces industrializacije in povezovanja sveta nadaljuje. Poleg starih nastajajo tudi nova industrijska področja na vseh kontinentih. Svet razpolaga torej z močnimi proizvajalnimi silami na temelju visoke tehnike in velike strojne proizvodnje. To je v svojem bistvu pridobitev kapitalizma, njegove progresivne vloge. Dvajseto stoletje pa kaže z vrsto dogodkov — katerih izrazi so gospodarske krize, svetovne vojne in revolucije — najgloblja protislovja med temi izredno razvitimi proizvajalnimi silami in preživelimi kapitalističnimi proizvodnimi oboji.

6. Komunisti — najodločnejši borci za nadaljnji družbeni napredek

Kaže, da so komunisti sami dobromiselni ljudje. Kakor da so jih ganile nesreče in težave potlačeni in siromašni, pa jim hočejo pomagati in jih rešiti siromaštva. Ali pa so na sploh plemenitega srca ter želijo tako ureditev, v kateri bo vse najboljše in pravično za vsakogar. Nekateri so dobrotniki.

Tako mnenje ne bi moglo biti čeno.

Res je, da ureditev, ki jo imajo komunisti za svoj smoter, osvobaja ljudi današnje bede. Toda komunisti — marksisti se

ne borijo samo za to. Ta borba ima še drugo, globljo podlago. To je spoznanje, da je kapitalistični družbeni sistem postal pretesen za nadaljnji družbeni napredek. Ta sistem globoko nasprotuje sodobnim proizvajalnim silam. Zato je nujno, da se kapitalizem umakne in zamenja z višjim družbenim sistemom. Tako se umika nekaj, kar je že postalo okov. Po drugi strani pa se grade družbeni odnosi, ki odpirajo široko pot za vsestranski nadaljnji razcvet človeštva.

Komunisti — marksisti so to-

rej najodločnejši borci za sodobni družbeni napredek. Bore se za tako družbo, v kateri bo materialno bogastvo in duhovno znanje nesluteno porastlo.

V svoji dejavnosti se komunisti poslužujejo znanosti. To znanost sta ustvarila Marx in Engels. Ta jim kaže, po katerih osnovnih zakonih gre družbeni razvoj. Posebno opozarja na zakone, zaradi katerih kapitalizem nujno prepušča mesto višji, komunistični družbi. Ta znanost poudarja, da je proletarijat tisti osnovni družbeni razred, ki izvršuje to nalogo — osvoboditev

družbe od kapitalizma in graditev komunizma.

Zato so komunisti avantgarda delavskega razreda. Borijo se za to, da bi delavski razred deloval najpravičneje in najenergičneje pri izpolnjevanju svoje zgodovinske naloge.

Z ukinitvijo kapitalističnih družbenih odnosov se odpravi tudi delitev družbe na razrede, gospodarstvo izkoriščevalcev in beda izkoriščanih. Sodobna borba, ki jo vodijo komunisti — marksisti, rešuje v tem smislu tudi to nalogo.

7. Marksistična politična ekonomija

Marksistična politična ekonomija je osnovna vsebina sodobne revolucionarne teorije. V njej so razloženi temeljni zakoni nastanka, razvoja in propada vsakega načina proizvodnje. Kaže tudi zakonitost zamenjave preživelega družbenega reda z višjim, ki ustreza razvoju proizvajalnih sil.

Ta znanost se ne ukvarja s stvarmi, temveč z družbenimi oboji, to je, temeljnimi ekonomskimi oboji med ljudmi.

Lastnik sužnjem in suženj v suženjstvu, kapitalist in mezdni delavec v kapitalizmu, sodobni ekonomski oboji, v katerih se prepleta kapitalistično in komunistično itd., predstavljajo njen predmet. Torej je družbeno znanost.

Marksistična politična ekonomija proučuje vse družbeno gibanje kot en sam naravno-zgodovinski proces. V njem se je menjalo več načinov proizvodnje, to je, več družbenih redov. Nobeden izmed njih ni mogel biti večer, niti za vsa obdobja napreden. Vsak je bil napreden samo nekaj časa. Potem je moral zaradi ekonomskih zakonov končno prepustiti mesto drugemu, višjemu. Tako na primer sedaj kapitalizem komunistu. Vsa ta družbeno obdobja tvorijo torej vzpenjajoče se stopnice človeštva. Po drugi strani pa ima vsako izmed njih posebne zakone, po katerih se giblje. Politična ekonomija se loteva družbenih odnosov zgodovinsko, v okviru določenega obdobja in določenih ekonomskih zakonov.

Politična ekonomija je zgodovinska znanost.

8. Socialistični realizem

Marxova ekonomska znanost govori tudi v najboljširnejših načelih o življenju v komunizmu. Vsa sredstva za proizvodnjo so na primer družbena dobrina. Delo v materialni proizvodnji je lahko, kajti na razpolago so taki stroji, proti katerim so naše stružnice ali železnice prave igracke. V materialni proizvodnji sodelujejo vsi, ki so sposobni. Ta del dela pa odvzema ljudem malo časa — morda nekaj ur ali komaj neko obdobje v življenju. Po drugi strani pa imajo vsi obilo sredstev za življenje zaradi visoke proizvod-

Kako bi na kratko razložili, kaj je politična ekonomija? Najbolje bo, če se poslužimo Engelsovih misli. On pravi: »Politična ekonomija je v najširšem smislu znanost o zakonih, ki vladajo v proizvodnji in izmenjavi materialnih sredstev za življenje v človeški družbi (Engels, Antidühring, II. del). Politična ekonomija proučuje zakone ekonomskega razvoja človeške družbe.

S tem pa še nismo dovolj poudarili pomena marksistične politične ekonomije. Ta je sama po sebi revolucionarna znanost, ker poudarja nujnost in progresivnost sodobne revolucije v družbenem življenju. Se poseben pomen pa ima za delavski razred, kadar prevzame oblast in začne zavestno urejevati proizvodnjo in družbene odnose. Tedaj postane posebno važno, da pravilno spoznamo ekonomske zakone in da se proizvodnja vodi v skladu s temi zakoni. To je pogoj, da se v gospodarstvu izognemo raznim pretresom in da gre v osnovi ves razvoj kar najhitreje.

Ekonomske zakone pa so zelo zmotani. Tičejo se zapletena gospodarske dejavnosti v celoti in po posameznih sektorjih družbene proizvodnje. Izražajo vsestransko povezanost v družbeni skupnosti. Zlasti pa so zapleteni v prehodnem obdobju, v katerem je današnja družba. Zategadelj mora biti pred zavestno gospodarsko akcijo delavskega razreda predhodna temeljita ekonomska analiza. Tu pomeni Marxova politična ekonomija nezamenljivo orodje.

nosti dela. Tu ni niti sužnjem, niti razredov, niti države itd. Toda, ali delavski razred lahko takoj, ko postane vladajoča sila v družbi, vzpostavi tako ureditev?

Ne more. Naj bo njegova politična revolucija še tako triumfalna, vendar ne more takoj preiti na komunistični način življenja. Pred njim je še dolgo in težavno obdobje revolucionarne graditve. Bodočo družbo mora graditi postopoma in vsestransko. To pa pomeni, da mora nepretrgano razvijati materialne proizvajalne sile. Prav

tako pa, s tem v zvezi, spreminjati družbene odnose. Pa tudi razvijati kulturo in socialistično zavest ljudi. Z eno besedo, delavski razred mora šele izvršiti popolno družbeno preobrazbo, v kateri ukine tudi sebe kot razred.

Praktična politika delavskega razreda mora izhajati iz stvarnosti, ne pa iz »svojih želja«. Prav tako mora povezovati razvoj v celoti — ekonomski, kulturni itd. Pri tem škoduje vsako zaletavanje pred materialnimi možnostmi. Tudi zaostajanje je škodljivo. To pomeni, da mora biti ta politika izraz stvarnosti, tistega, kar je na določenem stopnji moči doseči v revolucionarni spremembi družbe.

V tem leži njen realizem. Socialistični realizem, ker se zavestno bori za socialistično družbo (komunistično), toda izhaja iz realnosti življenja.

V svojem temelju ima praktična politika delavskega razreda globoko Marxovo misel, ki jo je formuliral v uvodu svojega velikega dela »Kapital«. Ta misel se glasi: »Čelo kadar neki družbi uspe najti tir naravnih zakonov svojega gibanja... ne more niti preskočiti niti z naredbami izpustiti faze naravnega razvoja. Prodne bolečine pa lahko skrajša in ublaži«.

Ta misel poudarja naravno potek gibanja družbe. V sodobnih pogojih pomeni to, da družbeni odnosi, ki predstavljajo prehod iz kapitalizma v komunizem, nujno vsebujejo elemente kakor prvega, tako tudi drugega družbenega sistema. Tega politika delavskega razreda ne more obiti. S tem mora računati. Vse, kar lahko stori, je, da pospeši prehod. To pa je mogoče, če se moči najodločneje osredotočijo na reševanje določenih gospodarskih in kulturnih nalog, ki pomagajo, da se družba hitreje osvobodi ostankov preteklosti.

Vzemimo naš razvoj. V njem so se začrtale določene faze. Te so glede na naše pogoje takorekoč naravne. Revolucija jih ni mogla, niti smela preskočiti.

Na primer, prva faza po vzpostavljenju social. oblasti. Označuje jo popolna vloga države v gospodarskem življenju države. To vlogo so vsilile objektivne okoliščine, namreč ekonomska in kulturna zaostalost, ki smo ju podedovali. Zato nismo mogli takoj začeti razvoja neposredno družbenega upravljanja. Morali smo šele ustvariti pogoje za to. Ti so nastali kasneje, ko se je vsaj ključni del gospodarstva razvil na moderni industrijski osnovi. Centralizacija skoraj vseh virov gospodarstva na razvoj bazične industrije je materialni temelj tistega vseobsežnega državnega upravljanja v gospodarstvu.